

Ключевые слова: образовательное пространство, пространство образования, развитие, фрактальность, рефлексивность, демиургичность, доверие.

Valentyna Konovalchuk. Formation and essence of the notion «education space».

The article is devoted to scientific theoretical analysis of the notion «education space» on the basis of semantic content revealing of the integrated senses of the original components «space» and «education». The attempt to analyze historic formation of investigated notions and determining education space parameters: fractality, creative-developing character, reflectivity, trusting character - the basis of the revealing and development of unique creative potential of the personality is represented.

Key words: educational space, education space, development, fractality, reflexivity, demiurgivity, trust.

УДК 37.0

Т. І. Чернецька

ПРО ІНТЕГРАЦІЮ В РІЗНОМАНІТНОСТІ СУТНІСНИХ ЗМІСТІВ ТА РОЗМАЇТНОСТІ СПОСОБІВ ВИЯВУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розкрито сутнісний зміст поняття «інтеграція» з огляду на смислові поля інших дефініцій та у контексті педагогічного принципу, підходу, способів вияву в навчальному процесі та видового різноманіття. Розглянуто доцільність введення в науковий обіг поняття «міждіяльнісна інтеграція», акцентовано увагу на її видах та на розкритті змісту й процесуального вияву на прикладі об'єднання діяльностей у складі навчально-дослідницької діяльності.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційні навчальні дні, інтегровані уроки, міждіяльнісна інтеграція, повна та часткова інтеграція.

Постановка проблеми. Сучасні інноваційні процеси впливають із процесів докорінної зміни соціально-економічного і соціокультурного ландшафту сучасної людської цивілізації. А відтак, інноваційна педагогічна діяльність здійснюється в умовах перетворення освіти на провідний інструмент досягнення мети розбудови суспільства; підпорядкування потребі здійснення підготовки покоління, здатного жити в умовах динамічних змін та успішно реагувати на нові виклики.

Оскільки сучасна освіта розглядається як активний прискорювач культурних змін і перетворень у суспільному житті й свідомості особистості, то постає питання про розробку підходів, технологій, методик, які б сприяли інноваційній педагогічній діяльності.

Мета статті полягає у розгляді смислової інтерпретації змісту поняття «інтеграція», розкритті видового вияву феномена та в обґрунтуванні доцільності введення в науковий обіг поняття «міждіяльнісна інтеграція».

Виклад основного матеріалу. Термін «інтеграція» (integratio) в перекладі з латинської мови означає «відновлення», «поповнення», «цілий». У якості інтегруючих факторів виступають складні об'єкти та методи

дослідження; загальні ідеї, поняття, комплексні проблеми та фундаментальні теорії, категорії [6].

На думку Г. Костюка [3], за своїм обсягом поняття «інтеграція» виходить за межі окремих наук, оскільки виражає уніфікацію понятійного апарату, що характеризує подібні процеси в галузях розвитку природничо-наукового, технічного, соціального знання. Це поняття набуло загальнонаукового характеру.

Основою інтеграції, на думку С. Гончаренко [2], є спільність ідей, теорій, законів, закономірностей окремих наук, шляхів їх використання в продуктивній праці людини.

За М. Чепиковим, сутність інтеграції (у філософському розумінні цієї проблеми) є: всепідсилюючий взаємозв'язок; взаємодія завдяки широкому використанню спільних ідей, засобів, прийомів тощо; дослідження дійсності; ущільнення знань у формах усталеного пізнання та у вираженні пізнаного, яке постійно удосконалюється.

Г. Федорец розглядає інтеграцію як явище, сутність якого найбільш повно розкривається через співставлення з семантичним полем інших понять, зокрема таких, як:

- диференціація – «єдність різноманітного, тобто в інтеграції не виключається диференційованість; інтеграція та диференціація проявляються одна в одній та одна через одну; єдність протилежностей диференціації та інтеграції складають одне з важливих проявів суперечності структури сучасного наукового знання» [8];

- синтез – «інтеграція на відміну від синтезу стосується не лише способів розвитку знань, а й засобів його організації; синтез (злиття взаємодіючих систем у однорідну цілісність) – це завершальна форма інтеграційного процесу і основа для утворення нової самостійної галузі знань» [8].

Смислова інтерпретація змісту поняття «інтеграція» концентрує в собі сутнісні ознаки дефініції «процес». Зазначена тенденція знайшла відображення в контексті таких трактувань: «сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням різнорідних частин та елементів, які можуть мати місце як у межах уже існуючої системи, у цьому випадку підвищується рівень її організованості, так і при створенні нової системи з раніш не пов'язаних між собою елементів» (Г. Федорец); «процес зближення та зв'язку наук, який відбувається поряд із процесами диференціації, є високою формою здійснення міжпредметних зв'язків на якісно новому ступені навчання» (Н. Сердюкова); процес взаємопроникнення, який означає не розчинення одного в іншому, а їхню єдність, збереження взаємодіючих систем і налагодження між ними взаємних контактів (М. Сова); процес об'єднання в ціле яких-небудь елементів, у результаті чого виникають, висвітлюються їхні нові властивості, при цьому посилення зв'язків між елементами веде до нового якісного стрибка в пізнанні їх сутності; сторони прояву такого якісного новоутворення виявляються у прагненні до всебічного розвитку явищ, які інтегруються, а саме: включення в систему нових властивостей елементів, раніше не використаних і не

розвинених, що веде до нових результатів, набуття кількісних і якісних властивостей, котрі є цілями інтеграції; у гармонізації зв'язків між усебічно розвинутими елементами, оскільки внутрішні зв'язки з твердих, однозначних стають мобільними, комплексними, що призводить до якісного зростання розмаїтості властивостей і функцій (І. Яковлев).

У змісті тлумачень складність і багатовимірність наукового осмислення поняття «інтеграція» передається поєднанням смислових полів двох дефініцій, а саме:

- процесу й результату – «процес та результат взаємодії структурних елементів змісту освіти» (М. Бєрулава); «процес і результат розвитку, становлення та формування багатомірної людської цілісності в умовах здійснення інтеграційно-педагогічної діяльності» (Н. Чапаєв); «процес і результат, що формує цілісність як єдину якість на основі багатьох інших» (М. Іванчук);

- стану і процесу – «стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи в ціле, а також процес, що веде до такого стану» (С. Трубачева); «стан взаємозв'язку окремих компонентів системи і процес, що обумовлює такий стан» (Г. Федорец);

- процесу та дії – «процес або дія, яка має своїм результатом цілісність, об'єднання, з'єднання, становлення єдності» (Філософський енциклопедичний словник);

- відбору та об'єднання – «відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем (тематична інтеграція); створення інтегрованого змісту навчання – об'єднання в єдине ціле знань з різних галузей (Педагогічний словник).

Також зміст досліджуваного поняття трактується в контексті смислового поля таких лексем:

- система – «система органічно пов'язаних навчальних дисциплін, що побудована аналогічно навколишньому оточуючому світові» (О. Гилязова);

- сукупність – «сукупність асоціативно-рефлекторних психологічних процесів переходу навчальної інформації із зовнішнього плану у внутрішній, розумовий» (Ю. Кустов);

- впорядкування – «впорядкування неоднорідних складових у певну цілісність, систему, що має потенціал розвитку, інтеграція тісно взаємодіє з такими категоріями, як система, цілісність, синтез, комплексність» (В. Готт);

- об'єднання – «структурне цілевідповідне організоване об'єднання однотипних частин та елементів змісту, форм та методів навчання в межах освітньої системи, що веде до саморозвитку учнів» (О. Сухаревська); «цілеспрямоване об'єднання, синтез визначених навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, спрямовану на забезпечення цілісності знань і вмінь (В. Сидоренко); «об'єднання в межах програми, підручника або окремого уроку матеріалів з різних навчальних курсів, що вивчають загальні явища, але з різних сторін та мають загальну наукову

основу» (Р. Бунєєв); «цілеспрямоване об'єднання, синтез певних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, спрямовану на забезпечення цілісності знань і умінь» (В. Сидоренко).

Наукове осмислення поняття «інтеграція» набуває ознак динамічного процесу. Це стає можливим завдяки трактуванню досліджуваної дефініції в семантичному полі поняття «рух». Як приклад наведемо такі тлумачення: «рух системи до більш органічної цілісності» (В. Яковлева); «явище, процес руху, розвиток до більш цілісного стану, який характеризується не лише великим ступенем взаємозв'язку всіх елементів, але, перш за все, зміною властивостей самих елементів; утворенням нового пізнавального результату, який перевищує за своєю евристичною значущістю пізнавальну цінність усіх інтегруючих компонентів» (Н. Сінопальнікова).

Також у наукових джерелах фіксується формулювання змістового контенту поняття «інтеграція», у якому базовим поняттям виступає дефініція «засіб» – «засіб установа колись порушених єдності та цілісності у сприйнятті оточуючого світу» (І. Кашикова).

Отже, природа інтеграції характеризується варіативним представленням змістового контенту, який має вияв у різних способах її представлення в освіті. Далі розглянемо ці способи. За умови розгляду інтеграції як принципу навчання досліджувана дефініція виступає засобом універсальної освіти, оскільки здійснення освітнього процесу ґрунтується на взаємному доповненні різних форм пізнання дійсності, що, у свою чергу, створює умови для становлення багатомірної картини світу й пізнання себе в ньому. Реалізованість інтеграції як принципу навчання базується на гармонійному об'єднанні знань на основі спільності наукового змісту предмета, цілей викладання та подібності наукових понять і термінів.

У праці В. Максимової інтеграція як педагогічний принцип проявляється у структурі освітньої системи на різних рівнях, а саме: формування нових типів інтегрованих навчальних закладів середньої освіти; інтегрованих блоків навчальних предметів у навчальних планах шкіл нового типу (антропологічний, психологічний, етнографічний і ін.); інтегрованих навчальних предметів і курсів; інтегрування блоків уроків за взаємопов'язаними предметами; інтегрованих навчальних днів, упродовж яких усі уроки присвячені розкриттю однієї загальної теми чи загальної проблеми; комплексних форм організації навчання (семінарів, конференцій, завдань) та інтегрованих уроків; цілісних інтегрованих технологій навчання у межах дидактичних систем різного ступеня організації (поурочні, тематичні, міжтемні, міжкурсові дидактичні системи).

За М. Іванчуком, інтеграцію як поліфункціональне явище дидактики слід розглядати в таких площинах:

- міжнаукова інтеграція педагогічного знання;
- інтеграція за цілями педагогічного процесу в контексті структури особистості;
- інтеграція навчального змісту як основи освітнього процесу;
- інтеграція за формами навчання та методами викладання.

За узагальненням А. Валицької, інтеграцію можна представити:

- інтеграційним підходом, спрямованим на отримання комплексного знання;
- способом побудови єдиного освітнього простору навчального закладу, міста, держави, регіону, глобального освітнього простору;
- визначенням процедури структурово-інституціонального характеру – зближення освітніх систем і типів навчальних закладів тощо;
- змістовим характером навчальних планів і методик (міжпредметні зв'язки).

Зауважимо, що інтегрований підхід принципово відрізняється від «предметоцентричного» підходу, сутність якого характеризується наявністю автономно-відокремленого й самостійного існування предметних дисциплін. Ця відмінність, у першу чергу, полягає у цільовому призначенні «предметоцентричного» підходу, а саме: домінуючою складовою мети навчання є вивчення основ окремих наук.

У науковому дослідженні О. Сухаревської [7] йдеться про інтеграцію змісту та про виокремлення на цій основі таких форм організації навчальної діяльності як:

- шароподібна – нашарування різноманітних видів діяльності (пізнавальної, художньо-естетичної, ігрової, комунікативної тощо), зміст яких пронизано однією цінністю або об'єктом пізнання;
- спіралевидна – зміст, способи діяльності, в яку включений учень, постійно і поступово наростають, кількісно і якісно змінюються;
- взаємопроникаюча – будується на основі одного виду діяльності, наприклад, ігровій, у яку обмежено вплітаються інші види діяльності чи види робіт (пізнавальна діяльність, слухання музики, сприймання живопису тощо);
- контрастна – будується на діалозі і демонстрації контрастних сторін світу, на розкритті цінності через частину, множинність і через одиничність тощо;
- індивідуально-диференційована (творча) – самостійне обрання дітьми діяльності; організація навколо дітей предметного простору і спілкування; така форма організації освітнього процесу вимагає від учителя глибоких знань індивідуальних особливостей дітей, вміння об'єднувати їх у диференційовані групи.

За Н. Максименко, інтеграція дидактичних засобів втілюється в навчальні предмети у формі їх об'єднання і представлення як єдиного цілого. Цілісна картина світу має бути спроектована в систему понять і фактів, які презентувалися б в дидактично оформленому вигляді в кожному навчальному предметі, і більше того, у методичних розробках за темою, що вивчається. Інтеграція предметів найповніше проявляється тоді, коли між спільними програмами встановлено смислову відповідність, коли існує центральна ідея, що об'єднує весь комплекс тем і проблем, які розглядаються в межах обох предметів. Тож первинним об'єктом пізнання має бути певний предмет, явище

(їх сукупність), які виступатимуть тим центром, котрий породжуватиме в суб'єкта навчання їх цілісне пізнання.

Тезаурус педагогічної науки також поповнився термінами «інтегровані навчальні дні» та «інтегровані уроки». Коротко охарактеризуємо кожен із зазначених дефініцій. Термін «інтегровані навчальні дні» використовується на позначення форми освітнього процесу, яким передбачено протягом усього робочого дня проводити в одному або в декількох класах серії уроків, які розкривають загальну ідею чи проблему [7].

За Н. Белянковою [1], структурою інтегрованого навчального дня передбачено проведення екскурсія і трьох уроків або чотирьох уроків, на яких інтегрується матеріал з різних навчальних предметів. Проведення інтегрованого навчального дня створює умови для ефективного використання можливостей кожного навчального предмета, що інтегрується, і дещо пом'якшити феномен «мозаїчності» у свідомості дитини, на якій акцентується увага в наукових публікаціях.

На думку В. Максимової, на уроці, яким завершується інтегрований навчальний день, систематизуються і узагальнюються знання, які учні отримали упродовж дня.

Сутнісний зміст поняття «інтегрований урок» трактується різними контекстами:

- «динамічна і варіативна форма організації процесу цілеспрямованої взаємодії визначеного складу вчителів і учнів, що включає зміст, форми, методи, засоби навчання і систематично використовується для розв'язання задач, розвитку і виховання у процесі навчання» (О. Савченко);

- «урок, основу проведення якого визначає інтеграція (у значенні об'єднання) деяких дисциплін, що дозволяє за більш короткий час оволодіти необхідними вміннями, не знижуючи при цьому рівня теоретичних знань і, більш того, сприяючи активізації навчальної діяльності» (С. Швецова);

- «виклад навчальних тем, близьких за змістом, логічно взаємопов'язаних, об'єднаних провідною ідеєю, реалізація якої забезпечує цілісність заняття, підвищення його пізнавальної цінності» (Н. Сінопальнікова).

У праці Ю. Тюнникова доцільність проведення інтегрованого уроку пояснюється спрямованістю процесу навчання на підвищення рівня знань (оскільки освітні питання розглядаються комплексно); активізацією навчальної діяльності; раціональне використання часу.

О. Сухаревська вказує на такі розвивальні можливості інтегрованого уроку:

- реалізація принципу системного навчання (якщо комплекс навчального матеріалу відповідає цілісності, структурованості, взаємозалежності, ієрархічності, множинності);

- створення оптимальних умов для розвитку логічності, гнучкості, критичності мислення;

- сприяння розвитку системного світогляду тощо.

Також у наукових джерелах мова йде про такі види інтеграції, як:

- повна інтеграція – це інтегрування («об'єднання», «структурування») змісту різних навчальних предметів (М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина, Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.);

- тематична інтеграція – інтегрування («відбір», «об'єднання», «подання») навчального матеріалу з різних предметів з метою вивчення важливих наскрізних тем (Н. Присяжнюк, О. Савченко, М. Фіцула та ін.);

- інтеграція видів навчальної діяльності учнів – інтегрування («включення», «об'єднання») несхожих між собою видів діяльності, що підпорядковані одній темі (Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.).

Реалізація повної інтеграції виявляється у створенні інтегрованих підручників. Починаючи з 90-х років минулого століття, окреслена тенденція є домінуючою в сучасному підручникотворенні. Я. Кодлюк зазначає, що за характером відображення змісту освіти інтегровані підручники поділяються на два види: одні з них об'єднують навчальний матеріал кількох освітніх галузей, інші – інтегрують зміст освіти в межах одного навчального предмета.

Визначальна роль підручника інтегрованого курсу, на переконання Н. Бібік та Н. Коваль, полягає в систематизації знань учнів на основі реалізації в єдності змістового й процесуального аспектів навчання з метою поєднання окремих фактів в єдине ціле, розкриття їх сутності у взаємозв'язках та взаємозалежностях.

Актуальність запровадження інтегрованих курсів можна довести з огляду на тезу В. Вернадського про те, що постійний ріст наукових знань швидко стирає межі між окремими науками, вони дедалі більше спеціалізуються не за науками, а за проблемами, це дає змогу, з одного боку, надзвичайно глибоко вивчати явище, а з іншого – охоплювати його з усіх точок зору.

І. Бех називає інтегрування навчальних предметів освітнім сьогоденням і перспективою, котра спрямовується на подолання ізольованого викладання предметів і створення принципово нових програм і підручників із орієнтуванням на інтегрований підхід.

На думку І. Малашевської, інтегровані навчальні курси виконують роль посередника між різними галузями науки, надають можливість якісно змінити зміст освіти, доповнити навчальний предмет знаннями з інших галузей науки.

Характеризуючи технологію конструювання інтегрованого курсу, Л. Масол зосереджує увагу на виявленні певних дидактичних одиниць, представлених у внутрішньопроектній логіці, та елементів міжпредметної логіки зі зв'язками різної типології, при чому характер і обсяг цих зв'язків різний – від окремих фактів до узагальнюючих понять.

М. Вашуленко зазначає, що повна інтеграція сприяє поєднанню в одній дисципліні узагальнених знань і вмінь, які раніше формувалися розрізнено – у двох або кількох предметах. У початковій школі для інтегрування окремих навчальних курсів існують об'єктивні причини (необхідність усунення перевантаження учнів, скорочення кількості навчальних годин протягом тижня з метою відведення зекономленого часу на викладання предметів розвивально-виховного циклу) й передумови (викладання навчальних предметів у

початковій школі здійснює один учитель, який добре володіє їх змістово-процесуальним компонентом). Особливо продуктивним, на думку вченого, є введення інтегрованих курсів у системі диференційованого навчання та в класах з підвищеним рівнем і темпом засвоєння програм.

Необхідною умовою реалізації інтегрованого підходу є спорідненість змісту навчального матеріалу з кількох предметів, що дає змогу компактно й концентровано використовувати елементи різних знань на кожному етапі уроку, підпорядковуючи їх досягненню єдиної мети.

Однак, здійснюючи процес навчання на основі повної інтеграції, потрібно дотримуватися такого стилю занять, щоб інтеграція не перетворювалась на мозаїку формально об'єднаних за зовнішніми ознаками різнорідних знань (Л. Загорулько).

Щодо тематичної інтеграції, то природа її утворення розглядається як об'єднання навчального матеріалу з метою вивчення наскрізних тем. Необхідність здійснення зазначеного виду інтегрування обумовлена і дидактичними, і фізіологічними аспектами. М. Амосов сутність останніх пояснює в такий спосіб: у корі головного мозку нараховується понад 100 млрд. клітин-нейронів, які, маючи власну активність, подають імпульси, що матеріалізуються в думці (дії), а думка в свідомості в кожний момент одна, дія – одна. Отже, організм працює як система.

Такий вид інтеграції, як: інтегрування на уроці різних видів навчально-пізнавальної діяльності учнів, забезпечує спрямованість процесу навчання на систематизований виклад матеріалу, суть якого полягає в реалізації взаємопов'язаних між собою видів навчально-пізнавальної роботи, які в логічно дібраному змістово-процесуальному аспекті продовжують, доповнюють, поглиблюють, розширюють, конкретизують напрацювання, досягнуті школярами під час виконання попередніх видів діяльності.

Відповідно викладання на основі інтеграції різних видів діяльності характеризується: системністю, узагальненістю, комплексністю, орієнтованістю на цілеспрямований розвиток психічних процесів і розумових якостей дітей, формування компетентностей, попередження втомлюваності та стимулювання активності.

Щодо визначення назв навчальних предметів, викладання яких за зазначеного підходу характеризується доцільністю і результативністю, то наявним є переконливий доказ продуктивного його застосування в процесі викладання будь-яких без винятку шкільних дисциплін. Не виявлено й вікових обмежень щодо запровадження аналізованого процесу в навчальних закладах.

У контексті зазначеного вище хочемо зробити певні доповнення. На нашу думку, у сучасній дидактиці слід говорити про повну та часткову інтеграцію різних видів діяльності, виконання яких характеризується неоднаковою метою. Такими видами діяльності може бути: навчальна діяльність та дослідницька діяльність; навчальна діяльність та пізнавальна діяльність; навчальна діяльність та проектна діяльність, навчальна діяльність та пошукова діяльність тощо. На позначення процесу об'єднання як попередньо названих видів

діяльності, так і незазначених у даній статті, вважаємо за необхідне ввести в науковий обіг поняття «міждіяльнісна інтеграція». Семантичне поле цієї дефініції дозволить розглядати сутнісний зміст таких видів діяльності, як: навчально-дослідницька діяльність, навчально-пізнавальна діяльність; навчально-проектна діяльність, навчальна-пошукова діяльність тощо.

Далі розглянемо «міждіяльнісну інтеграцію» на прикладі об'єднання навчальної та дослідницької діяльності в смисловому полі поняття «навчально-дослідницька діяльність» та окреслимо підходи до реалізації повної та часткової інтеграції.

Перш за все зазначимо, що лексема «навчально-дослідницька діяльність» є складним синтаксично вільним словосполученням, яке утворено поєднанням трьох повнозначних слів «навчальна», «дослідницька» та «діяльність» зі збереженням лексичного значення кожного з них. У аналізованій лексемі головне слово – «діяльність», слова «навчальна» і «дослідницька» поєднуються з ним сурядним зв'язком, що, у свою чергу, підтверджує їхню граматичну рівноправність (між словами можна поставити повторювальний сполучник *і* (і навчальна, і дослідницька)); засвідчує про незалежність першого слова від другого; вказує на те, що словом «навчальна» не пояснюється значення слова «дослідницька» і навпаки словом «дослідницька» не трактується зміст слова «навчальна» та підтверджує, що кожне з цих слів не пояснює самостійно головне слово словосполучення. Мова має йти про складний прикметник «навчально-дослідницька» як про відносний прикметник, котрий виражає ознаку іменника «діяльність», як головного слова у словосполученні, опосередковано через: призначення діяльності; виокремлення в її ієрархічній будові рівня дій; розгляд дії як основної одиниці аналізу діяльності; розкриття інтеграційних процесів, які характеризують підхід до об'єднання навчальної та дослідницької діяльності у процесі навчання.

Отже, якщо мова йтиме про повну інтеграцію навчальної та дослідницької діяльності, то організація навчально-дослідницької діяльності здійснюватиметься з використанням трьох типів таблиць-матриць: таблиці-матриці проблемного викладу навчального матеріалу, таблиці-матриці реалізації частково-пошукового методу викладу навчального матеріалу та таблиці-матриці організації творчої навчально-дослідницької діяльності дітей. Детальний опис повної інтеграції навчальної та дослідницької діяльності з використанням трьох типів-матриць наведено в журналі «Початкова школа» [10].

У разі запровадження часткової інтеграції навчальної та дослідницької діяльності слід говорити про організацію навчально-дослідницької діяльності лише на окремому етапі уроку. З цією метою учням пропонується сформулювати висновки, самостійно виконавши одне із зазначених завдань: розв'язати дослідницьке завдання, виконати дослідницьку вправу, провести дослід, поспостерігати за конкретно визначеним об'єктом, розв'язати проблемну ситуацію.

Висновки. Отже, складність і багатовимірність феномену «інтеграція» характеризується варіативним представленням семантичного змісту та різноспособовим представленням в освіті в цілому та процесі навчання зокрема.

Список використаної літератури

1. Белянкова Н. М. Интегрированный подход в обучении младших школьников / Н. М. Белянкова. – Москва : Просвещение, 2008. – 128 с.
2. Гончаренко С. У. Интеграція наукових знань і проблема змісту освіти / С. У. Гончаренко // Постметодика. – 1994. – № 2. – С. 2-3.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – Київ : Рад. школа, 1989. – 608 с.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О. Я. Савченко. – К. : Магістр – S, 1997. – 256 с.
5. Сінопальнікова Н. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталія Миколаївна Сінопальнікова. – Харків, 2010. – 267 с.
6. Современный словарь иностранных слов. С-Петербург : Дует, 1994. – 732 с.
7. Сухаревская Е. Ю. Интеграция содержания начального образования как предмет освоения учителями в системе повышения квалификации : автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. / Е. Ю. Сухаревская / Рос. гос. пед. ун-т., 2006. – 26 с.
8. Федорец Г. Ф. Проблема интеграции в теории и практике обучения : учебное пособие / Г. Ф. Федорец. – Ленинград : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1989. – 98 с.
9. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : [навч. посібник] / Т. І. Чернецька. – К. : ТОВ «Праймдрук». – 2011. – 352 с.
10. Чернецька Т. І. Таблиці-матриці як дієвий засіб моделювання навчально-дослідницької діяльності молодших школярів [Текст] / Тетяна Іванівна Чернецька // Початкова школа. – 2013. – № 6. – С. 28-33.

Татьяна Чернецкая. Об интеграции в разнообразии сущностного содержания и разности способов проявления в учебном процессе.

В статье раскрывается сущностное содержание понятия «интеграция» с учетом смысловых полей других дефиниций, в контексте педагогического принципа, подхода, способов проявления в учебном процессе и видового разнообразия. Рассматривается целесообразность введения в научный оборот понятия «междеятельная интеграция», акцентируется внимание на ее видах и на раскрытии содержания и процессуальности на примере объединения деятельностей в составе учебно-исследовательской деятельности.

Ключевые слова: интеграция, интеграционные учебные дни, интегрированные уроки, междеятельная интеграция, полная и частичная интеграция.

Tetiana Chernetzka. About integration in variety of essence contexts and the diversity of manifestation means in education process.

The essential context of the notion “integration” with regard to sense fields of other definitions and in context of pedagogical principle, approach, means of manifestation in educational process and kind variety is revealed in the article. The expediency of the implementation of the notion “interactional integration” into scientific usage was

scrutinized, special attention was paid to its kinds and to the revelation of the context and processual manifestation based on integration of activities in the frame of educational-research activity.

Key words: *integration, integration schooling days, integrated lessons, interactivity integration, full and partial integration.*

УДК 004.822

О. Є. Стрижак, І. М. Савченко

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛ «ТАРАС ШЕВЧЕНКО»: ОНТОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

В статті представлено результати роботи творчого наукового колективу над створенням проекту «Науково-освітній інтернет-портал «Тарас Шевченко». Представлено авторські інноваційні технологічні рішення щодо створення унікального інформаційного ресурсу та їх ефективність щодо популяризації художньої творчості великого кобзаря з метою виховання учнівської молоді та розвитку її науково-дослідних компетенцій на основі комп'ютерних онтологій.

Ключові слова: *науково-освітній інтернет-портал, мистецька спадщина Тараса Шевченка, інформаційні ресурси шевченкознавства, виховання, онтологічний підхід.*

Постановка проблеми. За рішеннями листопадової сесії ЮНЕСКО 2014 рік проголошено Роком Тараса Шевченка. Тому не тільки Україна, але й вся світова спільнота в цьому році широко відзначають 200-річчя від дня народження видатного українського поета і художника. У зв'язку з цими подіями та відповідно до указу Президента «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» майже всіма організаціями й установами України було розроблено заходи щодо відзначення цієї видатної події [1]. Проте незважаючи на численну кількість урядових указів та постанов, відомчих розпоряджень та доручень, спрямованих на популяризацію літературно-мистецької спадщини Т. Г. Шевченка, в інформаційному просторі України не було реалізовано жодного наймасштабнішого проекту, пов'язаного з відображенням життя та творчості митця.

Мета статті представити головну мету спільного українського проекту науково-освітній Інтернет-портал «Тарас Шевченко», показати як об'єднання зусиль науковців, митців та реалізація сучасних технологічних рішень дозволили створити мережевий інтелект та доступну, відкриту систему шевченкознавства, присвячену вивченню творчості великого Кобзаря.

Виклад основного матеріалу. Такий актуальний проект, як науково-освітній веб-портал, присвячений творчості великого Кобзаря, який би висвітлював багатогранний талент художника і долучив до вивчення його творчої спадщини у відкритому інформаційному просторі українську учнівську